

ПРОЕКТ

**ПРОГРАМА
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ
ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ НА 2021 РІК**

Ужгород - 2020

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. Аналіз економічного і соціального розвитку області у 2020 році

РОЗДІЛ 2. Актуальні питання соціально-економічного розвитку області та ключові заходи щодо їх вирішення у 2021 році

РОЗДІЛ 3. Регіональний розвиток області у 2021 році

3.1. Перспективні напрями регіонального розвитку

3.2. Об'єднані територіальні громади

3.3. Розвиток гірських територій

Додатки

Додаток 1. Основні показники соціально-економічного розвитку Закарпатської області на 2021 рік

Додаток 2. Перелік найважливіших інвестиційних проектів, що реалізовуватимуться в області у 2021 році за рахунок бюджетів усіх рівнів

Додаток 3. Перелік регіональних цільових програм, які передбачається реалізувати у 2021 році

ВСТУП

Програма соціально-економічного розвитку Закарпатської області на 2021 рік (далі – Програма) розроблена відповідно до ст. 143 Конституції України, Закону України „Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України” від 23.03.2000 № 1602-III (зі змінами) та постанови Кабінету Міністрів України від 26.04.2003 № 621 „Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проектів Бюджетної декларації та державного бюджету” (зі змінами).

У Програмі враховані завдання та заходи:

- Державної стратегії регіонального розвитку на 2021 – 2027 роки (постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 № 695);
- Регіональної стратегії розвитку Закарпатської області на період 2021 – 2027 років (рішення обласної ради 20.12.2019 №1630);
- Плану заходів із реалізації у 2021 – 2023 роках Регіональної стратегії розвитку Закарпатської області на період 2021 – 2027 років (рішення обласної ради 20.12.2019 №1631);
- Програми діяльності Кабінету Міністрів України (постанова Кабінету Міністрів України від 12.06.2020 № 471);
- Цілей сталого розвитку України до 2030 року (Указ Президента України від 30.09.2019 № 722);
- Державної програми стимулювання економіки для подолання негативних наслідків, спричинених обмежувальними заходами щодо запобігання виникненню і поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, на 2020-2022 роки (постанова Кабінету Міністрів України від 27.05.2020 № 534);
- Державної програми розвитку регіону українських Карпат на 2020 –2022 роки (постанова Кабінету Міністрів України від 20.10.2019 № 880);
- Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2021 – 2023 роки (постанова Кабінету Міністрів України від 27.09.2020 № 671).

Програма базується на комплексі галузевих і територіальних прогнозів, статистичних матеріалах, містить основні тенденції економічного і соціального розвитку області у 2020 році, найбільш проблемні аспекти (у тому числі викликані негативними наслідками, спричиненими виникненням і поширенням пандемії COVID-19).

Також представлені: прогнозні критерії досягнення, основні показники економічного і соціального розвитку області на 2021 рік (розраховані на базі сценарію відновлення позитивного тренду розвитку економіки після значних втрат, викликаних пандемією COVID-19 у світі в 2020 році), а також орієнтовні переліки інвестиційних проектів та галузевих програм, які планується реалізувати у 2021 році.(додатки 2, 3).

Програмою окреслені цілі, основні завдання та заходи економічного,

соціального розвитку регіону на короткостроковий період з урахуванням загальнодержавних реформ.

Основою Програми являється людиноцентричний підхід, оскільки розвиток людського капіталу є підґрунтям зростання регіональної економіки та зміцнення конкурентних позицій регіону як в країні, так у світі.

В сучасних умовах першочергового значення набуває необхідність забезпечення соціальних стандартів та пошук позабюджетних джерел економічного зростання регіону. Виконання Програми соціально-економічного розвитку Закарпатської області на 2021 рік повинно забезпечити активізацію економічної діяльності, сприяти підвищенню рівня життя населення завдяки розв'язанню існуючих проблем, використанню внутрішніх і зовнішніх можливостей області та її територій.

РОЗДІЛ 1. Аналіз економічного і соціального розвитку області у 2020 році

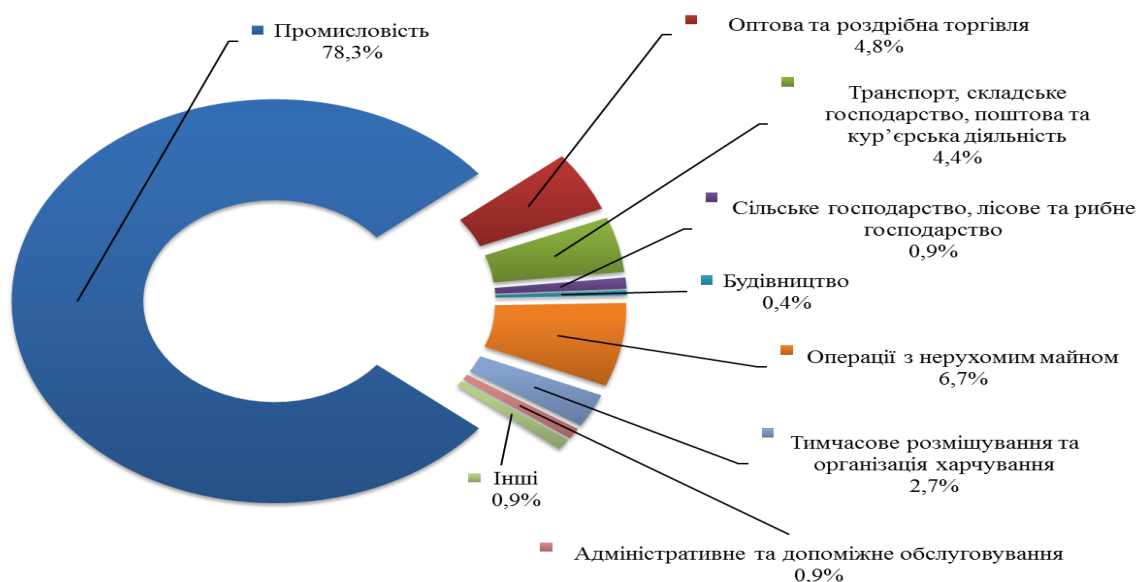
Інвестиційна діяльність

За даними Національного банку України на 30.06.2020 в Закарпатську область залучено 243,0 млн. дол. США прямих іноземних інвестицій. Обсяг прямих інвестицій у розрахунку на одну особу становив 194,0 дол. США.

У цілому збільшення сукупного обсягу іноземного капіталу, з урахуванням курсової різниці, у I півріччі 2020 року становило (-13,3) млн. дол. США, що на 5,2 відс. менше обсягів інвестицій до початку року.

Із країн Європейського Союзу надійшло 193,0 млн. дол. США інвестицій (90,6 відс. загального обсягу), 20,0 млн. дол. США (9,4 відс.) – з інших країн.

Структура залучення іноземних інвестицій за видами економічної діяльності на 31.03.2020

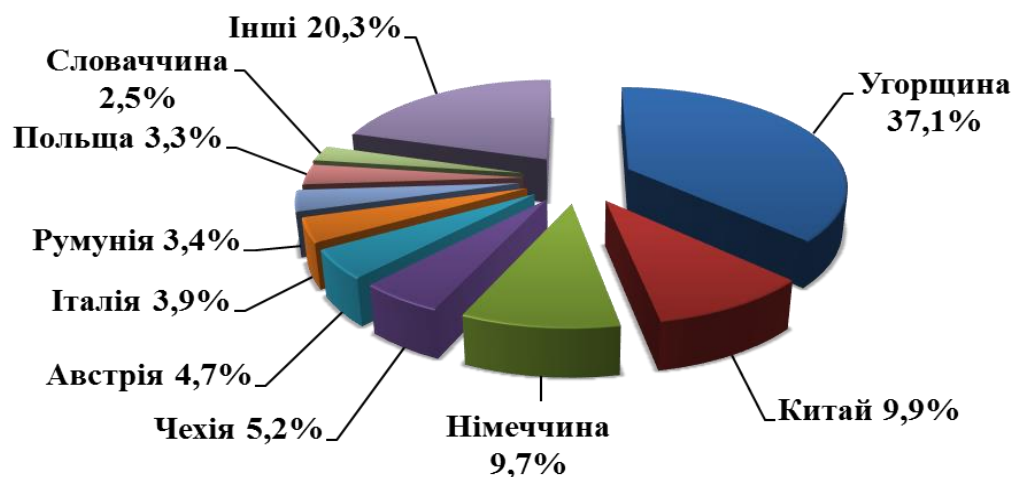

Прямі іноземні інвестиції за видами економічної діяльності розміщені наступним чином: промисловість – 78,3 відс. (загального обсягу), оптова та роздрібна торгівля, ремонт транспортних засобів і мотоциклів – 4,8 відс., транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність – 4,4 відс., сільське господарство, лісове та рибне господарство – 0,9 відс., будівництво – 0,4 відс., операції з нерухомим майном – 6,7 відс., тимчасове розмішування й організація харчування – 2,7 відс., діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування – 0,9 відс., інші види – 0,9 відс. (інформація та телекомунікації; фінансова та страхова діяльність; професійна, наукова та технічна діяльність; освіта; охорона здоров'я та надання соціальної допомоги).

У січні-червні 2020 року зовнішньоторговельний оборот у зовнішній торгівлі товарами становив 1135,2 млн. дол. США, експорт товарів становив 596,5 млн. дол. США, а імпорт – 538,7 млн. дол. США. Порівняно з січнем-червнем 2019 року експорт зменшився на 23,2 відс. (на 180,0 млн. дол.

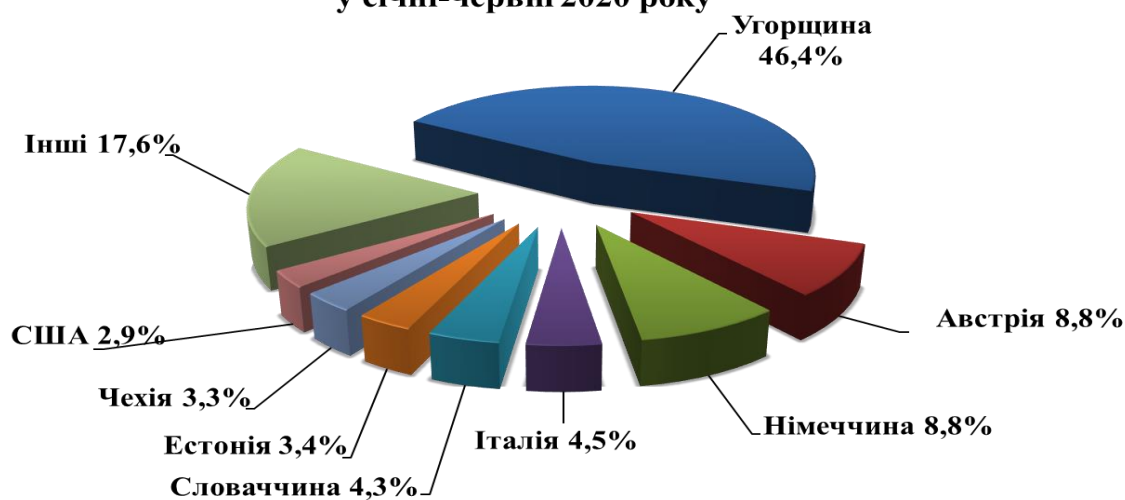
США), а імпорт – на 22,7 відс. (на 158,2 млн. дол. США). Сальдо позитивне і становить 57,8 млн. дол. США.

**Основні країни-партнери Закарпатської області
у зовнішній торгівлі товарами
у січні-червні 2020 року**

У *зовнішній торгівлі послугами* Закарпатської області за підсумками січня-червня 2020 року зовнішньоторговельний оборот становив 153,5 млн. дол. США. Експорт послуг становив 141,8 млн. дол. США, імпорт – 11,7 млн. дол. США. Порівняно з січнем-червнем 2019 року експорт зменшився на 9,4 відс. (на 14,8 млн. дол. США), а імпорт – на 30,5 відс. (на 5,2 млн. дол. США). Позитивне сальдо становило 130,0 млн. дол. США.

**Основні країни-партнери Закарпатської області
у зовнішній торгівлі послугами
у січні-червні 2020 року**

Промисловість

Починаючи з липня 2019 року в області спостерігається скорочення обсягів промислового виробництва.

Структура виробництва, яка зорієнтована, в основному, на виробництво продукції з давальницької сировини та залежність від іноземних замовлень, карантинні обмеження України та країн-партнерів стали причинами погіршення показників промисловості і у 2020 році.

За підсумками січня-вересня 2020 року індекс промислової продукції, порівняно з відповідним періодом попереднього року, склав 86,2 відс. У добувній промисловості і розробленні кар'єрів обсяг промислової продукції склав 102,0 відс. за рахунок зростання видобутку газу природного, у переробній промисловості – скоротився до 82,1 відсотка.

Серед галузей переробної промисловості скорочення виробництва продукції зафіксовано за всіма видами діяльності, крім виробництва гумових і пластмасових виробів; іншої неметалевої мінеральної продукції (приріст 6,0 відс.).

На підприємствах з постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря індекс промислового виробництва склав 103,3 відсотка.

Однією із пріоритетних галузей переробної промисловості є виробництво харчових продуктів та напоїв. Природні умови Закарпаття дозволяють вирощувати ранні, надранні та пізні овочеві культури, а також займатися садівництвом та виноградарством. При наявності достатньої сировинної бази область володіє можливостями виробництва високоякісної консервної продукції, вина, коньяку, мінеральних вод. За дев'ять місяців поточного року спад виробництва склав 8,1 відсотка.

На підприємствах текстильного виробництва, виробництва одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів з початку поточного року спад виробництва склав 18,7 відсотка.

Деревообробна галузь є однією з небагатьох в області, яка забезпечена місцевими ресурсами і здатна працювати в режимі самодостатності. Індекс промислового виробництва склав 81,0 відс.

Машинобудування є одним із провідних видів діяльності у промисловості Закарпаття. Протягом останніх років підприємствами машинобудівної галузі області щорічно реалізується третина загальнообласного обсягу промислової продукції. Обсяг промислової продукції з початку року скоротився на 18,0 відсотків.

Внутрішня торгівля

В області упродовж 2017 – 2019 років зберігалася тенденція до зростання основних показників внутрішньої торгівлі, а саме: обсяг обороту роздрібною торгівлі у 2017 році склав 18,6 млрд. грн. (зріс порівняно з попереднім роком на 9,0 відс.), у 2018 році – 21,9 млрд. грн. (зріс на 10,9 відс.), у 2019 році – 23,5 млрд. грн. млрд. грн. Однак, у зв'язку із

запровадженням у 2020 році карантинних обмежень, показники внутрішньої торгівлі погіршились. Обсяг обороту роздрібною торгівлю за січень – вересень 2020 року склав 16,3 млрд. грн., що у порівнянних цінах менше, ніж у відповідному періоді 2019 року на 7,0 відс. Роздрібний товарооборот (підприємств – юридичних осіб) у порівнянні з відповідним періодом попереднього року протягом 2017-2019 років також зростає, однак меншими темпами, так у 2017 році склав 12,2 млрд. грн. (зріс на 9,0 відс.), у 2018 році – 13,6 млрд. грн. (зріс на 4,9 відс.), у 2019 році – 15,0 млрд. грн. (зріс на 4,2 відс.), за січень – вересень 2020 року – 9,9 млрд. грн., що на 11,7 відс. менше відповідного періоду 2019 року. Розширення мережі роздрібною торгівлю відбувається, в основному, за рахунок реконструкції та здачі в оренду, суборенду торгових площ існуючих об'єктів, що належать фізичним особам-підприємцям.

Розвиток малого і середнього підприємництва

Мале і середнє підприємництво складає 99,9 відс. всіх підприємств області, 92 відс. загальної кількості працюючих на підприємствах області, 83 відс. обсягу реалізованої продукції.

За підсумками 2019 року кількість малих та середніх підприємств в Закарпатській області склала 6383 одиниць, з них – 83,9 відс. мікропідприємства.

Крім того, в області здійснює діяльність понад 50,1 тисячі фізичних осіб-підприємців, кількість яких у 2020 році зменшилась на 3,0 відсотка у порівнянні з відповідним періодом 2019 року.

Мале і середнє підприємництво розвивається майже в усіх галузях господарського комплексу області. Найбільша частка загальної кількості малих підприємств зосереджена у сфері оптової та роздрібною торгівлю, ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів – 23 відсотка; 16 відсотків – у сільському, лісовому та рибному господарстві, 14,7 відсотка – у промисловості. Середні підприємства найбільш зосереджені у промисловості (41,5 відс.), охороні здоров'я та соціальній допомозі (20,9 відс.), оптовій та роздрібною торгівлю; ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів (14,0 відс.).

Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) у 2019 році на середніх підприємствах склав 33,1 млрд. грн., або 53,2 відс. загальнообласного обсягу, на малих – майже 18,5 млрд. грн., або 29,8 відсотка. Найбільшу питому вагу по цьому показнику серед середніх та малих підприємств займали підприємства оптової та роздрібною торгівлю; ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів – відповідно 35,8 та 47,0 відсотків загальнообласного обсягу реалізації.

За січень-вересень 2020 року сплачено до бюджетів усіх рівнів 3,0 млрд. грн. податків, в тому числі юридичними особами – 2,3 млрд. грн., фізичними – 0,7 млрд. грн. Надходження скоротились на 6,2 відс. у порівнянні з січнем – вереснем 2019 року.

Агропромисловий комплекс

Закарпаття є одним із регіонів України, в якому переважає сільське населення: 62,9 відс., при 30,6 відс. по Україні. Сільське господарство займає провідне місце в економіці області, у ньому створюється 14,6 відс. валової доданої вартості за підсумками 2019 року.

В області сільськогосподарське виробництво має свою специфіку і особливості, оскільки регіон є малоземельним. Крім того, область характеризується вертикальною зональністю: тут наявні низинна, передгірська і гірська підзони, дві третини території – гориста місцевість. Все це обмежує потенційні можливості нарощування виробництва сільськогосподарської продукції.

Сільськогосподарським виробництвом у краї займаються 973 сільськогосподарські підприємства, з яких приблизно 65 – порівняно великі товаровиробники. Проте характерною особливістю є те, що на господарства населення припадає 88,7 відс. сільськогосподарських угідь, ними виробляється 90,5 відс. валової продукції сільського господарства.

За січень – вересень 2020 року індекс обсягу виробництва валової продукції сільського господарства всіма категоріями господарств в регіоні становив 96,6 відс. до рівня попереднього року.

Індекс виробництва продукції рослинництва у всіх категоріях господарств склав 93,7 відс., з них 79,7 відс. – сільгоспвиробники, 94,8 відс. – господарства населення.

Індекс виробництва продукції тваринництва у всіх категоріях господарств склав 100,0 відс., з них 75,1 відс. – сільгоспвиробники, 100,6 відс. – господарства населення.

Проекти регіонального розвитку

У 2020 році з державного бюджету області розподілено понад 302 млн. грн. для реалізації 66 проектів регіонального розвитку (кошти державного фонду регіонального розвитку, субвенцій на соціально-економічний розвиток окремих територій та для реалізації проектів з реконструкції, капітального ремонту приймальних відділень в опорних закладах охорони здоров'я). Фінансування інвестиційних проектів за основними галузями:

90,0 млн. грн. – розвиток дорожньої інфраструктури;

45,8 млн. грн. – реалізація інвестиційних проектів у галузі освіти;

44,3 млн. грн. – впровадження інвестиційних проектів спортивної інфраструктури;

90,6 млн. грн. – розвиток сфери охорони здоров'я.

В рамках Програми Президента „Велике будівництво – 5 шкіл, 5 садочків, 5 стадіонів” в області реалізувалося 18 проектів. Для їх впровадження залучено 67,7 млн. грн. з державного фонду регіонального розвитку (12 проектів), 1,58 млн. грн. субвенції з державного бюджету

місцевим бюджетам на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій (1 проект) та співфінансування з місцевих бюджетів – 39,6 млн. гривень. 5 проектів впроваджено із залученням місцевого фінансування:

Школи

Тячівська загальноосвітня школа № 2 по вул. Партизанській, 26, у м. Тячеві – реконструкція (перша та друга черги);

Кіreshська загальноосвітня школа I ступеня – реконструкція під навчально-виховний комплекс (м. Хуст);

Капітальний ремонт (термомодернізація) Руськополівської загальноосвітньої школи I-III ст. по вул. Шкільна № 1 в с. Руське Поле, Тячівського району;

Нежитлова будівля школи-садка I – II ступеня по вул. Шевченка, 4, у смт Батьово Берегівського району – реконструкція;

Лікарська амбулаторія по вул. Садовій, 63, у с. Терново Тячівського району – добудова з перепрофілюванням під навчальний заклад Тернівської загальноосвітньої школи I – III ступеня.

Садочки

Реконструкція дитячого садка по вул. Тисівська, 90 в с. Дротинці, Виноградівського району;

Дитячий садок на 100 місць в с. Нижня Апша Тячівського району – будівництво;

Будівля в с. Яблунівка Хустського району – реконструкція під дитячий садок та фельдшерсько-акушерський пункт (коригування);

Капітальний ремонт будівлі дошкільного навчального закладу в с. Колодне Тячівського району;

Реконструкція будівлі дитячого садка в с. Тарасівка Тячівського району.

Об'єкти спортивної інфраструктури:

Реконструкція спортивного залу Діловецької ЗОШ I-III ст. по вул. Трибушанській, 14 в с. Ділове Рахівського району;

Будівництво спортивного комплексу в с. Невицьке, Ужгородського району;

Будівля колишнього кінотеатру „Верховина” та гаражі по вул. Карпатській, 33а, у смт Воловець – реконструкція під спортивний комплекс „Верховина”;

Реконструкція корпусу спортзалу Міжгірської загальноосвітньої школи I-III ступенів №1 в смт. Міжгір'я;

Реконструкція Раківської загальноосвітньої школи I-II ступенів з добудовою спортивного залу в с. Раково, Перечинського району;

Реконструкція спортивних полів, бігових доріжок та трибун ДЮСШ в м. Мукачево;

Реконструкція будівлі вокзалу „Турист” із пасажирською платформою під спортивний центр в м. Ужгород (територія СК „Спартак”);

Басейн класичної гімназії по вул. 8-го Березня в м.Ужгороді – капітальний ремонт.

В рамках Програми підтримки секторальної політики із залученням коштів Європейського Союзу в області реалізовувалося 7 інвестиційних проектів регіонального розвитку, загальний обсяг фінансування яких з державного бюджету склав 40,1 млн. грн.

Дорожнє господарство

Протяжність мережі автомобільних доріг загального користування області становить 3351,1 км, у тому числі:

у сфері управління служби автомобільних доріг у Закарпатській області:
18 автомобільних доріг державного значення – 926,4 км,
місцевого (районні та обласні) – 2424,7 км

На мережі доріг загального користування області розташовано 1298 мостів загальною довжиною 23137 погонних метрів, з них 29 великих (більше 100 м), 157 середніх (25 – 100 м) та 1112 малих (менше 25 м). Щільність автомобільних доріг загального користування з твердим покриттям на 1 тис. км² території становить 261 кілометр. Мережа доріг комунального значення області складає 6042,702 кілометрів.

У 2020 році для проведення капітального та поточного середнього ремонтів автомобільних доріг державного значення передбачено 4,245 млрд. гривень, у тому числі 0,981 млрд. грн. – під державні гарантії.

Станом на 01.10.2020 року із 4,245 млрд. грн профінансовано з державного бюджету 3,126 млрд. грн., касові видатки складають 2 960 401,35 тис. грн., 95,4 відс. від отриманого фінансування.

На дорогах державного значення проведено роботи з поточного середнього ремонту:

фрезування – 131,7 км із запланованих 168,5 км;
регенерація – 144,0 км із запланованих 144,2 км;
вирівнюючий шар покриття – 169,3 км із запланованих 203,7 км;
верхні шари покриття – 231,3 км із запланованих 293,5 км;
розмітка – 78 км із запланованих 293,6 км.

Енергозабезпечення та відновлювальна енергетика

Станом на 1 жовтня 2020 року на території області зосереджено 65 об'єктів відновлюваної енергетики, загальною потужністю 274,07 МВт, зокрема:

50 сонячних електростанцій (потужність 230,86 МВт);
13 гідроелектростанцій (41,15 МВт);
2 біогазові енергетичні станції (2,06 МВт).

Найбільшими об'єктами відновлювальної енергетики в області є:

СЕС с. Шаланки, Виноградівського р-ну (ТОВ „Соляріс-Енерджі”), виробнича потужність якої складає 30,0 МВт;

Теребля-Рікська гідроелектростанція в Хустському районі (ТОВ „Акваресурс-1”) – потужність 27,0 МВт;

„Сонячна електростанція-3” в Ужгородському районі (ТОВ „СВРОІМЕКС”) – потужність 21,5 МВт;

СЕС с. Шаланки, Виноградівського району (ТОВ „ЕНЕРГОЮНІТ”) – 15 МВт;

СЕС в с. Теребля, Тячівського району (ТОВ „ФЕС Теребля”) – 9,9 МВт;

СЕС в с. Ірлява, Ужгородського району (ТОВ „Сонячна енергія ПЛЮС”) – 9,6 МВт;

СЕС в с. Велика Добронь, Ужгородського району (ТОВ „ЕКОТЕХНІК ВЕЛИКА ДОБРОНЬ”) – 10,7 МВт;

СЕС в смт. Батьово, Берегівського району (ТОВ „КУРС”) – 6,0 МВт.

За 9 місяців 2020 року об'єктами відновлювальних джерел енергії вироблено 356,3 млн.кВт/год. електроенергії, що у порівнянні з аналогічним періодом минулого року більше на 75,0 відсотка, або на 213,6 млн.кВт/год. електроенергії. Найбільше електроенергії вироблено сонячними електростанціями – 205,2 млн.кВт/год. (57,6 відс.). На гідроелектростанціях вироблено 149,1 млн.кВт/год., що складає 41,8 відс. від загального обсягу виробництва. З біогазу було вироблено 2,05 млн.кВт/год., що складає 0,6 відсотка.

Станом на 1 жовтня 2020 року в рамках Державної цільової економічної програми енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010-2020 роки населенням області реалізовано 679 проектів на придбання енергоефективного обладнання та матеріалів, придбання котлів з використанням твердих видів палива та енергії (за винятком природного газу та електроенергії) на загальну суму 27,2 млн. гривень. З початку дії Програми 125 ОСББ залучили 23,2 млн. грн. на енергоефективні заходи.

Туристично-рекреаційна сфера

Мережа оздоровчих, рекреаційних та туристичних об'єктів області нараховує 511 об'єктів, у тому числі оздоровчих – 23, рекреаційних – 126, туристичних – 362.

Послуги з розміщення, харчування та організації дозвілля готові надавати понад 500 сільських садиб, власники яких об'єднуються у спілки та асоціації, що дає можливість більш активно розвивати сільський туризм, залучаючи нових його представників, а також спільними зусиллями пропагувати свій туристичний продукт, створювати нові послуги та атракції для відпочиваючих.

У області нараховується 56 діючих гірськолижних витягів, у тому числі: бугельних – 40, крісельних – 8, якірних – 3, елеваторного типу – 2, мультиліфти – 3, а також ратраків – 26 та пунктів прокату – 38.

З метою представлення туристичного потенціалу та покращення туристичного іміджу області на вітчизняному та міжнародному туристичних

ринках представники облдержадміністрації спільно з представниками структурних підрозділів з питань розвитку туризму райдержадміністрацій (міськвиконкомів), об'єднаних територіальних громад та суб'єктами туристичної діяльності взяли участь:

з 9 по 11 лютого 2020 року в одному з найбільших туристичних салонів Європи „MilanoBit 2020” у м. Мілан (Італія);

з 13 по 16 лютого у 29-й Міжнародній туристичній виставці „HOLYDAY WORLD” у м. Прага (Чехія).

Упродовж червня 2020 року було напрацьовано основні напрями розвитку туризму і курортів для врахування їх під час розроблення Програми розвитку туризму в Україні. Крім того, визначено основні „туристичні магніти” області та розроблено туристичні маршрути до них.

Щомісячно проводиться моніторинг сплати туристичного збору до місцевих бюджетів області. Протягом 9 місяців 2020 року до місцевих бюджетів області сплачено 4071,8 тис. грн. туристичного збору, що становить 75,0 відс. аналогічного періоду минулого року.

Природоохоронні заходи

В частині розвитку природно-заповідної справи та екологічної мережі вжито ряд заходів для збереження природної різноманітності ландшафтів, генофонду тваринного і рослинного світу, підтримання загального екологічного балансу. Проведено роботу щодо розширення існуючих об'єктів природно-заповідного фонду на території яких підлягають охороні, збереженню і відновленню природні комплекси та об'єкти що мають особливу природоохоронну, наукову, естетичну та рекреаційну цінність.

За станом на 01.01.2020 питома вага природно-заповідного фонду області становить 15,09 відс. від загальної площі області. Оголошено об'єктами природно-заповідного фонду місцевого значення 3 пралісові пам'ятки природи на площі 223,3 га.

В сфері охорони атмосферного повітря видано 32 дозволи на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря. Рішення про зупинення дії дозволів або їх анулювання не приймалися. У виданих дозволах встановлювались умови до викидів забруднюючих речовин (у тому числі, до технологічного процесу, обладнання та споруд, очистки газопилового потоку), виробничого контролю, до адміністративних дій у разі виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру та терміни виконання заходів щодо скорочення обсягів викидів забруднюючих речовин, здійснення контролю за дотриманням встановлених граничнодопустимих викидів забруднюючих речовин та умов дозволу на викиди.

У сфері поводження з відходами протягом III кварталу 2020 року зареєстровано 300 декларацій про відходи. Згідно з матеріалами інвентаризації місць видалення відходів на території Закарпатської області обліковано 374 звалища ТПВ, в тому числі 134 санкціонованих та 240 стихійних.

Доходи населення

Середня номінальна заробітна плата штатного працівника підприємств, установ та організацій області у липні 2020 року становила 10244 грн (в Україні – 11804 грн), що у 2,2 раза вище рівня законодавчо визначеного розміру мінімальної заробітної плати (з 1 січня 2020 року – 4723 грн).

Традиційною для економіки залишається галузева диференціація заробітної плати. Найбільшою була заробітна плата працівників підприємств з виробництва автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів, з виробництва електричного устаткування, в установах фінансової та страхової діяльності та на підприємствах з постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря. Перевищення заробітної плати відносно середнього рівня по економіці області у зазначених видах діяльності становило 21,4 – 49,3 відс., а на підприємствах з виробництва хімічних речовин і хімічної продукції, з виробництва меблів, іншої продукції, ремонту і монтажу машин і устаткування та в установах державного управління й оборони; обов'язкового соціального страхування – більше, ніж у 1,5 раза. Водночас заробітна плата працівників у сфері тимчасового розміщування й організації харчування, підприємств з виготовлення виробів з деревини, виробництва паперу та поліграфічної діяльності, у сфері мистецтва, спорту, розваг та відпочинку, підприємств з виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів, з виробництва гумових і пластмасових виробів; іншої неметалевої мінеральної продукції, а також підприємств професійної, наукової та технічної діяльності не перевищувала 74 відс. від середнього рівня по економіці області.

Станом на 1 серпня 2020 року заборгованість з виплати заробітної плати становила 5,3 млн. гривень.

Підтримка сім'ї, дітей та молоді

Станом на 30 вересня 2020 року на первинному обліку в службах у справах дітей області перебувало 2053 дитини-сироти та дитини, позбавлені батьківського піклування. Впродовж III кварталу 2020 року кількість дітей зазначеної категорії зменшилась на 16 осіб (63 з початку року). Варто зазначити, що тенденція до зменшення кількості дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, спостерігалася останні вісім років (2012-2020 роки).

Більшість дітей охоплено сімейними формами виховання, з них: перебуває під опікою/піклуванням та проживає у сім'ях громадян 1383 дитини, знаходиться на вихованні у дитячих будинках сімейного типу та прийомних сім'ях 367 вихованців. У дитячих будинках сімейного типу та прийомних сім'ях, які переїхали з Донецької та Луганської областей виховуються 11 дітей, ще 7 дітей, які переїхали з Івано-Франківської області. Відсоток охоплення сімейними формами виховання становить 85,2 (станом на 30.06.2020 – 85,9 відс.).

На здійснення соціального захисту позбавлених сімейного виховання дітей, які опинилися в складних житлово-побутових умовах, залишили навчальні заклади, спрямовувалась діяльність притулку для дітей у смт Батьово). Впродовж 2020 року в закладі утримувалось 89 дітей, 100 дітей поступили впродовж 2020 року, вибуло 73.

Для адаптації в суспільстві бездоглядних та безпритульних дітей, надання їм протягом тривалого періоду соціальної, психологічної, медичної та інших видів допомоги у м. Свалява діє Закарпатський центр соціально-психологічної реабілітації дітей на 20 місць. У 2020 році до закладу влаштовано 14 дітей, реабілітацію пройшли 34.

Ринок праці

У 2020 році ситуація на ринку праці області характеризується скороченням попиту на робочу силу та зростанням обсягів безробіття, що, зокрема, зумовлено запровадженням карантину з 12 березня 2020 року з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2.

Упродовж січня – вересня 2020 року роботодавцями області було подано інформацію про заплановане масове вивільнення 6,2 тис. працівників, що в 1,9 рази більше, ніж у січні – вересні 2019 року. Із загальної кількості попереджених про масове вивільнення 46,5 відс. – переробної промисловості; 43,0 відс. становили працівники охорони здоров'я та надання соціальної допомоги; 5,7 відс. – державного управління й оборони, обов'язкового соціального страхування; 1,8 відс. – торгівлі та ремонту; 1,4 відс. – будівельної галузі.

За січень-вересень поточного року 3,3 тис. роботодавців Закарпаття заявили про 12,6 тис. вакансій, що менше від минулорічних показників на 27,8 відс. і 37,5 відс. відповідно. За період з 12.03.2020 по 30.09.2020 року було подано тільки 6,0 тис. вакансій, що у 2,4 рази менше від обсягів аналогічного періоду 2019 року.

Поряд з цим упродовж 9 місяців 2020 року в обласній службі зайнятості отримали статус безробітного 13,8 тис. осіб, з них 11,2 тис. осіб за період з 12 березня по 30 вересня (у минулому році відповідно 7,9 тис., з них з 12 березня по 30 вересня – 6,0 тис. осіб). Обсяги реєстрації безробітних у поточному році в 1,7 рази перевищують обсяги минулого року.

Загалом з початку року за сприянням центрів зайнятості роботу отримали 9,2 тис. осіб, що на 41,8 відс. менше від обсягів відповідного періоду 2019 року.

З метою додаткового стимулювання мотивації до праці, матеріальної підтримки безробітних за сприяння обласної служби зайнятості забезпечено тимчасову зайнятість 667 осіб, зокрема, 243 особи взяли участь у громадських роботах та 424 особи – в інших роботах тимчасового характеру.

Станом на 1 жовтня 2020 року у Закарпатській обласній службі зайнятості кількість безробітних становила 9,4 тис. осіб, з яких 8,0 тис. отримували допомогу по безробіттю. У порівнянні з відповідною датою 2019 року чисельність безробітних зросла вдвічі.

Станом на початок жовтня актуальними по Закарпатській області були тільки 1,2 тис. вакансій, що майже вдвічі менше від минулорічного показника.

Розвиток освітньої галузі

Дошкільна освіта як первинна ланка системи неперервної освіти представлена в області розгалуженою мережею закладів. За станом на 01.01.2020 в області функціонувало 595 закладів дошкільної освіти різних типів та форм власності (у містах – 157, у сільській місцевості – 438), у тому числі 489 закладів дошкільної освіти, з яких 106 навчально-виховних комплексів. У 2020 році за рахунок відкриття закладу приватної форми власності з дошкільним підрозділом мережа закладів дошкільної освіти становить 596, з яких 11 – приватні.

Спостерігається позитивна динаміка охоплення закладами дошкільної освіти дітей 5-ти років у відсотках до чисельності населення відповідного віку. Показник охоплення закладами дошкільної освіти дітей 5-ти років станом на 01.01.2020 у Закарпатській області є вищим за середньоукраїнський (78,4 відс. проти 69,1 відс.) та є найвищим у Західному регіоні.

У 2020 році відкрито відокремлений дошкільний підрозділ „Заклад початкової школи с. Бакош приватного закладу „Гімназія імені П. Каталін Франгепан” приватної форми власності на 25 місць у Берегівському районі; п'ять додаткових груп у функціонуючих закладах освіти на 85 місць (у Берегівському районі – одну групу на 20 місць, у Виноградівському районі – дві групи на 35 місць, в Ужгородському районі – дві групи на 30 місць).

У рамках реалізації Програми Президента „Велике будівництво” у 2020 році завершено реконструкцію закладів дошкільної освіти у с. Дротинці Виноградівського району на 90 місць, с. Яблунівка Хустського району на 50 місць, с. Тарасівка Тячівського району (60 місць), будівництво у с. Нижня Апша Тячівського району на 100 місць, капітальний ремонт будівлі закладу дошкільної освіти в с. Колодне Тячівського району (90 місць).

Ці заходи уже дали змогу охопити дошкільною освітою додатково 500 дітей відповідного віку.

У 2020/2021 навчальному році в області функціонують 635 **закладів загальної середньої освіти**, у тому числі 624 комунальної форми власності (622 денні та два вечірні заклади загальної середньої освіти) та 11 приватної форми власності.

З метою приведення мережі у відповідність до вимог Законів України „Про освіту”, „Про повну загальну середню освіту” вживаються заходи з

розроблення перспективної мережі закладів загальної середньої освіти із визначенням типу закладу (початкова школа, гімназія, ліцей) та з виокремленням із наведеного переліку опорних закладів та їх філій. Зокрема, станом на 01.10.2020 створено 14 опорних закладів (із них 5 в ОТГ) та 30 філій (із них 13 в ОТГ), де навчаються 8235 учнів (3570 учнів в ОТГ).

Загалом в області до кінця 2020 року заплановано створити 43 опорні заклади.

У рамках реалізації Програми Президента „Велике будівництво” завершено роботи з реконструкції, добудови приміщень, покращення матеріально-технічної бази і санітарно-гігієнічних умов у Кіресшській загальноосвітній школі I ступеня Хустської міської ради (120 місць), Тячівській загальноосвітній школі I – III ступенів № 2 Тячівської міської ради (482 місця), Руськополівській загальноосвітній школі I – III ступенів Тячівської міської ради (682 місця), загальноосвітній школі-сад I – II ступенів смт Батьово Березівської районної ради (128 місць). У новому приміщенні навчатимуться учні Тернівської загальноосвітньої школи I – III ступенів Тячівської районної ради (120 місць).

В області функціонує 16 закладів **професійної (професійно-технічної) освіти**: чотири вищі професійні училища (одне з яких – структурний підрозділ закладу вищої освіти), два центри професійно-технічної освіти, дев'ять професійних ліцеїв і професійно-технічне училище. Навчання у закладах освіти здійснюється за кількома напрямками і видами господарської діяльності для 6-ти галузей економіки: промисловість, торгівля і громадське харчування, будівництво, сільське господарство, транспорт, житлово-комунальне господарство і невиробничі види побутового обслуговування населення.

Фінансування 13 із 16 державних закладів професійної (професійно-технічної) освіти здійснюється з обласного бюджету, трьох – з бюджету м. Ужгород (обласного центру), загальноосвітня підготовка – за рахунок освітньої субвенції з державного бюджету.

Станом на 01.01.2020 контингент ЗП(ПТ)О складає 5503 учні, які набувають професій за регіональним і державним замовленням; 74 відс. учнівського контингенту одночасно з професією отримують повну загальну середню освіту.

Підготовку спеціалістів з вищою освітою здійснюють сім **закладів вищої освіти** різних типів та форм власності: чотири університети, одна академія, два інститути (чотири – державної форми власності; три – приватної форми власності).

Охорона здоров'я

Мережу закладів охорони здоров'я складають: 21 центр первинної медико-санітарної допомоги, 4 центральні районні лікарні, 9 районних лікарень, 8 міських лікарень (в т. ч. 1 дитяча та 1 центральна міська), 4 дільничні лікарні, 1 районна та 1 міська поліклініка, 1 районна

стоматологічна поліклініка, 1 пологовий будинок та 23 обласні заклади. Ліжковий фонд закладів охорони здоров'я складає 6939 ліжок (55,5 на 10 тис. нас).

З початку 2020 року в області введено в дію єдину оперативну диспетчерську, яка дозволить значно вдосконалити прийом викликів від населення, забезпечить злагодженість оперативних дій між бригадами швидкої допомоги та дасть можливість своєчасно реагувати на виклики пацієнтів екстреної медичної допомоги.

У рамках Проекту USAID „Підтримка реформи охорони здоров'я” проведено незалежний аналіз існуючої мережі закладів охорони здоров'я області та надано рекомендації щодо створення 8 опорних лікарень, де будуть розбудовані відділення невідкладної медичної допомоги, як госпітального етапу надання екстреної медичної допомоги, а саме:

- Комунального некомерційного підприємства „Берегівська центральна районна лікарня імені Бертолона Ліннера Берегівської районної ради Закарпатської області”;
- Комунального некомерційного підприємства „Виноградівська районна лікарня” Виноградівської районної ради Закарпатської області;
- Комунального некомерційного підприємства „Воловецька центральна районна лікарня Воловецької районної ради”;
- Комунального некомерційного підприємства „Мукачівська центральна районна лікарня”;
- Комунального некомерційного підприємства „Рахівська районна лікарня” Рахівської районної ради;
- Комунального некомерційного підприємства „Тячівська районна лікарня” Тячівської районної ради;
- Комунального некомерційного підприємства „Хустська центральна районна лікарня імені Віцинського Остапа Петровича”;
- Комунального некомерційного підприємства „Центральна міська клінічна лікарня” Ужгородської міської ради.

У 2020 році для створення приймальних відділень в опорних закладах охорони здоров'я у госпітальних округах з державного бюджету профінансовано 64,0 млн. грн.

Культура

З першого року існування Українського культурного фонду (УКФ) заклади та установи культури області беруть участь у грантових проектах. Зокрема, у 2020 році в конкурсі УКФ „Інституційна підтримка – Культура у часи кризи” грантові кошти отримали: Обласна бібліотека для дітей та юнацтва (345,1 тис. грн.), Закарпатський академічний обласний театр ляльок (185 тис. грн.), Заслужений академічний Закарпатський народний хор (210,2 тис. грн), Академічний камерний хор „Кантус” знаходиться на етапі підписання грантової угоди. Ряд конкурсів ще триває. Участь у міжнародних грантових проектах у якості партнера беруть Закарпатський академічний

обласний український музично-драматичний театр імені братів Юрія-Августина та Євгена Шерегіїв, Закарпатський обласний музей архітектури і побуту, Закарпатська обласна універсальна наукова бібліотека ім.Ф.Потушняка.

РОЗДІЛ 2. Актуальні питання соціально-економічного розвитку області та ключові заходи щодо їх вирішення у 2021 році

Промисловість

Актуальні питання:

високі ціни на енергоносії, сировину і матеріали; нестача робочої сили та кваліфікованих робітників; низька конкурентоспроможність продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках через застаріле та енергоємне обладнання та низьку інноваційність; фінансові обмеження; неповна завантаженість виробничих потужностей; значна потреба у внутрішніх та зовнішніх інвестиціях для відновлення і розвитку виробництв; третина машинобудівних підприємств та переважна більшість підприємств легкої промисловості працює за давальницькою схемою і залежить від зарубіжних партнерів, що стримує розвиток вітчизняних підприємств, які спеціалізуються на виробництві сировинної продукції.

Ключові заходи:

підтримка промислових та індустріальних парків на території області; впровадження прогресивних технологічних процесів; освоєння нових конкурентоспроможних виробів; промоція експортних можливостей регіону та просування товаровиробників області; підтримка та сприяння розвитку виробництва товарів, які стануть альтернативою полімерам (упаковка, тара) та популяризація їх використання в торговельних закладах; перехід підприємств від давальницької схеми виробництва на виготовлення продукції з власної сировини; подальше залучення іноземних та вітчизняних інвестицій.

Внутрішня торгівля

Актуальні питання:

скорочення кількості підприємств – юридичних осіб; наявність несанкціонованої та стихійної торгівлі, наслідками якої є порушення правил торгівлі, прав споживачів, реалізація товарів без відповідних документів, що засвідчують якість, безпеку та походження товарів; недостатнє впровадження в роздрібній торгівлі та при наданні послуг (особливо в сільській місцевості) реєстраторів розрахункових операцій; низький рівень інтернет покриття, особливо в гірських та сільських територіях області, що перешкоджає впровадженню та використанню безготівкових розрахунків.

Ключові заходи:

забезпечення споживачів якісними та безпечними товарами та послугами; підтримка вітчизняних виробників товарів і послуг; захист прав споживачів; виведення з тіні торговельної діяльності шляхом подальшого впровадження в роздрібній торгівлі реєстраторів розрахункових операцій (в тому числі у сфері ресторанного господарства), особливо в сільській місцевості; легалізація робочих місць.

Розвиток малого і середнього підприємництва

Актуальні питання:

на сьогодні інфраструктура підтримки бізнесу в області є недостатньою. Не діє бізнес інкубатор, регіональний фонд підтримки підприємництва, немає узгодженої співпраці між галузевими спілками підприємців, регіональною радою підприємців, від чого бізнес тільки втрачає.

Одним із нагальних питань стає вирішення проблем функціонування та покращення інфраструктури підтримки бізнесу.

Ключові заходи:

створення сприятливого середовища для формування та функціонування суб'єктів малого та середнього підприємництва; покращення регіонального бізнес середовища; підвищення ролі малого та середнього підприємництва у вирішенні соціально-економічних проблем регіону, а саме: підвищення рівня його конкурентоздатності та інноваційності, збільшення внеску в загальні обсяги виробництва регіону, створення нових робочих місць, зменшення рівня безробіття, формування стабільного джерела доходів бюджету, насичення споживчого ринку якісними товарами і послугами для задоволення потреб населення, формування середнього класу для забезпечення соціальної стабільності.

Для розбудови ефективної інфраструктури підтримки МСП, розвитку підприємництва в області заплановано:

формування інфраструктури підтримки бізнесу; підтримка у створенні мережі хабів розвитку бізнесу;

розширення мережі ЦНАПів, створення центрів підтримки підприємництва та ЦНАП-ів в об'єднаних територіальних громадах (ОТГ) та забезпечення їх ефективної роботи.

Агропромисловий комплекс

Актуальні питання:

застаріла та неефективна матеріально-технічна база сільськогосподарського виробництва; ускладнений доступ до кредитних ресурсів; обмеженість бюджетної підтримки; недосконалість нормативно-правового регулювання розвитку виноробства; відміна ліцензії для малих виробництв виноробної продукції.

Ключові заходи:

захист сільськогосподарських підприємств від ризиків втрат виробництва рослинницької продукції на умовах відшкодування вартості придбання та встановлення відповідних систем і обладнання; стимулювання будівництва та реконструкції інфраструктурних об'єктів шляхом часткового відшкодування; модернізація та оновлення матеріально-технічної бази сільськогосподарського виробництва; максимально ефективно використання

наявних ресурсів розвитку та створення робочих місць в галузі, підвищення рівня забезпеченості продукцією власного виробництва.

Туристично-рекреаційна сфера

Актуальні питання:

відсутність розробленої і затвердженої на державному рівні програми підготовки та перепідготовки фахівців туристичного супроводу (екскурсоводів, гідів-перекладачів, провідників, спортивних інструкторів) та недосконала статистична звітність у галузі туризму.

Ключові заходи:

запровадження обов'язкової звітності всіх суб'єктів туристичної діяльності (санаторно-курортні, туристично-рекреаційні, готельні об'єкти, а також ліцензовані суб'єкти туристичної діяльності) незалежно від форм власності; проведення навчань із залученням науковців та провідних спеціалістів у галузі туризму за державними програмами.

Дорожнє господарство

Актуальні питання:

недостатнє оновлення дорожньо-будівельної техніки; відсутність фінансування на ремонт штучних споруд (мостів), більша частина яких знаходиться в аварійному стані; відсутність коштів на проведення паспортизації мережі автомобільних доріг загального користування місцевого користування та штучних споруд на них.

Ключові заходи:

приведення у відповідність із вимогами сучасних стандартів автомобільних доріг з відповідною дорожньою інфраструктурою за напрямками міжнародних транспортних коридорів; розбудова та проведення ремонту магістральних автомобільних доріг за напрямками міжнародних і національних транспортних коридорів, під'їздів до контрольно-пропускних пунктів на державному кордоні та завершення реалізації великомасштабних проектів розбудови міжнародних пунктів пропуску «Лужанка», «Ужгород», «Дяково»; завершення будівництва об'їзної дороги м. Берегово та с. Астей до міжнародного автомобільного пункту пропуску «Лужанка».

Транскордонне співробітництво

Актуальні питання:

збереження трудового потенціалу; встановлення пільгових режимів інвестиційної діяльності, незалежно від суми внесених інвестицій; покращення (спрощення) умов ведення бізнесу для іноземних інвесторів в Україні та області зокрема; відсутність авіасполучення між Ужгородом та Європейським Союзом.

Ключові заходи:

підготовка та постійне оновлення інвестиційних пропозицій та інвестиційних проектів адміністративно-територіальних одиниць області; інформаційне забезпечення процесу залучення іноземних інвестицій шляхом поширення серед потенційних інвесторів інвестиційних пропозицій підприємств та організацій області через торговельно-економічні місії у складі посольств України за кордоном під час виставково-ярмаркових заходів, презентацій, візитів; налагодження оперативного двостороннього обміну інформацією з питань інвестування з відповідними підрозділами Міністерств України; розвиток індустріальних парків; розвиток промислової та транспортно-логістичної інфраструктури області.

Енергозабезпечення та відновлювальна енергетика

Актуальні питання:

необхідність виконання робіт по герметизації інженерних комунікацій у підвалах будинків багатоповерхової забудови; низький рівень впровадження на місцевих рівнях системи енергоменеджменту та енергомоніторингу; відсутня практика залучення приватних інвесторів (енергосервісних компаній) для проведення термомодернізації в бюджетних установах.

Ключові заходи:

реалізація проектів щодо переведення котелень установ бюджетної сфери на альтернативні види палива; проведення моніторингу ефективності впровадження енергозберігаючих заходів на об'єктах бюджетної сфери; подальша модернізація та будівництво електричних мереж ПЛ 0,4 кВ в сільських населених пунктах та населених пунктах, що розташовані у гірській місцевості; вдосконалення системи обліку енергоносіїв з метою зменшення їх понаднормативних втрат.

Екологія

Актуальні питання:

фінансування заходів з вивезення на утилізації забрудненого агрохімікатами ґрунту, який зберігається в урочищі "Промзона" с. Рокосово Хустського району; відсутність повноцінного сміттєпереробного заводу.

Ключові заходи:

роздільний збір твердих побутових відходів, їх сортування та переробка; створення в гірських районах «пунктів» збору твердих побутових відходів; завершення реалізації проекту з будівництва заводу у с. Яноші Березівського району.

Ринок праці

Актуальні питання:

дисбаланс між попитом та пропозицією робочої сили; нестача кваліфікованих кадрів; невідповідність оплати праці кваліфікаційним вимогам.

Ключові заходи:

здійснення профорієнтаційних заходів для населення, у тому числі безробітних, з урахуванням тенденцій розвитку ринку праці і моніторингу кадрової потреби економіки області, з використанням новітніх технологій; надання сучасних профорієнтаційних послуг з питань розвитку навичок самовизначення, самомотивації, самостійного планування кар'єри для різних категорій клієнтів служби зайнятості.

Розвиток освітньої галузі**Актуальні питання:**

оптимізація мережі закладів загальної середньої освіти; введення в експлуатацію об'єктів освіти, що перебувають на стадії незавершеного будівництва; підключення закладів освіти до швидкісного Інтернету; забезпечення системного підвищення якості освіти на інноваційній основі; модернізація структури, змісту та організації освіти, в основі якої забезпечення особистісного розвитку кожної дитини, задоволення її потреб у здобутті якісних знань, умінь та навичок.

Ключові заходи:

створення умов для належного функціонування Нової української школи; продовження роботи зі зміцнення матеріально-технічної бази освітніх закладів; впровадження нових підходів до навчання учнів, у тому числі дистанційних форм навчання; забезпечення взаємозв'язку ринку освітніх послуг і ринку праці; формування регіонального та/або державного замовлення з урахуванням потреб ринку праці; провадження елементів дуальної форми навчання у професійну підготовку кадрів у закладах професійної (професійно-технічної) освіти.

Охорона здоров'я**Актуальні питання:**

Низький рівень інформатизації у системі охорони здоров'я; увідповідність діагностично-лікувальної бази закладів охорони здоров'я і кадрового забезпечення до вимог населення щодо отримання високоякісних лікувально-діагностичних послуг; низький рівень забезпечення обладнанням закладів охорони здоров'я.

Ключові заходи:

приведення фінансових ресурсів у відповідність до потреби закладів охорони здоров'я.

Культура**Актуальні питання:**

низьке забезпечення комп'ютерною технікою бібліотек, музеїв та закладів клубного типу, доступу бібліотек області та деяких інших закладів культури до Інтернет-мережі; потреба у капітальних і поточних ремонтах

приміщень закладів культури; застаріла матеріально-технічна база установ культури та мистецтв області.

Ключові заходи:

підтримка грантової діяльності установ та організацій у сфері культури, залучення спонсорів та інвестицій з метою вирішення нагальних проблем галузі.

РОЗДІЛ 3. Регіональний розвиток області у 2021 році

3.1. Перспективні напрями регіонального розвитку

Для виконання цілей, визначених Регіональною стратегією розвитку Закарпатської області на період 2021 – 2027 років та Планом заходів з її реалізації у 2021 – 2023 роках, в Програмі соціально-економічного розвитку відображені завдання, котрі дозволять частково або повністю впровадити проекти регіонального розвитку.

Збереження та розвиток людського та соціального капіталу

Головними завданнями за цим пріоритетом слід відзначити:

- забезпечення рівного доступу та підвищення якості дошкільної, загальної середньої освіти та конкурентоспроможності професійно-технічної освіти;
- забезпечення культурно-мистецького розвитку і збільшення доступу до послуг у сфері культури для мешканців сільських та гірських територій;
- збереження регіональних об'єктів і територій історико-культурної спадщини;
- розвиток сфери соціальних послуг та зміцнення громадського здоров'я;
- забезпечення рівного доступу та підвищення якості медичних послуг;
- гармонійний розвиток національних меншин;
- зміцнення громадянського суспільства, соціальної сфери та соціальної включеності.

Очікувані результати:

- створення належних умов навчання в освітніх закладах області;
- зміцнення матеріально-технічної бази навчальних закладів;
- створення навчально-практичних центрів за галузевим спрямуванням; на базі закладів професійної (професійно-технічної) освіти;
- модернізація закладів сфери культури;
- збереження об'єктів культурної спадщини;
- розширення спектру соціальних послуг;
- формування здорового способу життя в дітей та молоді;
- забезпечення гендерної рівності;
- поліпшення житлових умов молоді, учасників антитерористичної операції, внутрішньо переміщених осіб;
- підвищення якості надання медичної допомоги;
- посилення інституційної спроможності організацій громадянського суспільства.

Фінансовий ресурс:

кошти місцевих бюджетів,
кошти державного фонду регіонального розвитку;
залучені кошти міжнародної технічної допомоги;
кошти регіональних цільових програм

Прискорення досягнення конкурентоспроможності та інноваційності регіональної економіки

Головними завданнями за цим пріоритетом слід відзначити:

- розвиток малого і середнього підприємництва;
- розвиток туристичної та оздоровчої сфери;
- підвищення конкурентоспроможності ключових секторів регіональної економіки;
- розвиток мереж транспортного сполучення та просторової інфраструктури;
- ефективне управління регіональним розвитком;
- розвиток транскордонного співробітництва.

Очікувані результати:

- формування інфраструктури підтримки бізнесу;
- відкриття нових ринків збуту товарів і послуг;
- удосконалення транспортної та прикордонної інфраструктури області;
- розвиток мережі центрів надання адміністративних послуг;
- розширення спектру туристичних послуг;
- промоція туристичного потенціалу області;
- реконструкція міжнародного аеропорту «Ужгород»;
- впровадження енергозберігаючих проектів, у тому числі спрямованих на виробництво та використання альтернативних видів палива;
- розбудова кордону, дорожньої та прикордонної інфраструктури

Фінансовий ресурс:

кошти місцевих бюджетів;
кошти державного фонду регіонального розвитку;
кошти регіональних цільових програм.

Побудова локальних економік знань та смарт-спеціалізація

Головні завдання:

- сприяння інноваціям у сферах, визначених смарт-спеціалізацією регіону;
- створення мережі хабів на території області;
- розвиток людських ресурсів у галузях смарт-спеціалізації регіону.

Очікувані результати:

- підтримка інноваційних досліджень та технологій у промисловості на основі використання ланцюгів «освіта – наука – виробництво» та кластерного підходу;

- розвиток регіональної інноваційної інфраструктури;
- підтримка створення унікальних інноваційних туристично-рекреаційних продуктів, ключових передових технологій, хабів в регіоні;
- створення інфраструктури підтримки кіноіндустрії на території області;
- співробітництво між навчальними закладами, науково-дослідними установами і підприємствами.

Фінансовий ресурс:

- кошти державного фонду регіонального розвитку та фінансування через галузеві державні програми;
- програми міжнародної технічної допомоги.

Забезпечення охорони довкілля, екологічно збалансованого і раціонального природокористування та просторової гармонії

Головні завдання:

- збереження та відтворення біологічного і ландшафтного різноманіття, природних комплексів, водних, земельних та лісових ресурсів, розширення регіональної екологічної мережі;
- покращення якості навколишнього середовища на природних і урбанізованих територіях регіону;
- розвиток і вдосконалення систем та засобів захисту територій від природних лих і техногенних катастроф та глобальних змін клімату;
- актуалізація, уточнення і впровадження чинної Стратегії поводження з відходами у Закарпатській області, розробленої і схваленої на 15-річний період;
- впровадження екологічної і природоохоронної складових в розробку і оновлення містобудівної документації.

Очікувані результати:

- впровадження завдань із збереження і раціонального використання водних ресурсів;
- захист територій і населених пунктів регіону від повеней, паводків і підтоплень;
- створення системи моніторингу невиснажливого і раціонального використання ресурсів мінеральних і термальних вод області;
- підвищення якості водопостачання і очистки стічних вод на всій території області;
- вдосконалення системи раннього оповіщення та підготовки мешканців населених пунктів до дій в умовах потенційних природних лих і техногенних катастроф;
- розвиток системи забезпечення пожежної та техногенної безпеки на території Закарпатської області.

Фінансовий ресурс:

кошти місцевих бюджетів,
кошти державного бюджету;
залучені кошти міжнародної технічної допомоги;
регіональні цільові програми

Забезпечення сталого розвитку сільських та гірських територій в умовах системних реформ

Головні завдання:

- вирівнювання диспропорцій розвитку гірських, передгірних і низинних територій;
- підтримка економічної активності на сільських територіях;
- підтримка формування ефективного і спроможного місцевого самоврядування та органів державної влади на основі нового адміністративно-територіального устрою області;
- забезпечення пріоритетного публічного інвестування у розвиток територій і громад сільських та гірських районів на всіх рівнях врядування.

Очікувані результати:

- розвиток інфраструктури гірських населених пунктів;
- покращення доступності гірських і передгірських поселень;
- розбудова систем зв'язку і телекомунікацій;
- створення економічних точок зростання в територіальних громадах;
- підтримка суб'єктів підприємництва, які функціонують в гірських та передгірських населених пунктах;
- підтримка традиційних і найбільш перспективних для гірських територій видів діяльності лісового та сільськогосподарства;
- підтримка діяльності інституцій економічного і соціального розвитку на гірських територіях;
- підвищення інвестиційної привабливості територіальних громад сільських та гірських територій регіону;
- сприяння міжмуніципальній співпраці територіальних громад Закарпаття та інших регіонів України.

Фінансовий ресурс:

- державний фонд регіонального розвитку;
- Державна програма розвитку регіону українських Карпат на 2020 – 2022 роки;
- місцеві бюджети;
- галузеві регіональні програми;
- програм міжнародної технічної допомоги;
- інвестиційні кошти на впровадження окремих проектів.

3.2. Об'єднані територіальні громади

Постановою Верховної Ради України від 17 липня 2020 року № 807-ІХ „Про утворення та ліквідацію районів” сформовано новий районний рівень області. Цією постановою передбачено створення 6 районів, а саме: Ужгородський, Мукачівський, Хустський, Берегівський, Тячівський, Рахівський райони.

Відповідно до постанови Центральної виборчої комісії від 8 серпня 2020 року № 160 „Про перші вибори депутатів сільських, селищних, міських рад територіальних громад і відповідних сільських, селищних, міських голів 25 жовтня 2020 року” в об'єднаних територіальних громадах (ОТГ) області відбулися вибори. Також, 25 жовтня 2020 року відбулися вибори і до укрупнених районних рад.

В ході реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в області утворено 64 ОТГ (11 міських, 18 селищних та 35 сільських) у відповідності до Перспективного плану формування об'єднаних територіальних громад Закарпатської області, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13 травня 2020 року № 572-р.

У 2016 – 2019 роках ОТГ мали прямі бюджетні відносини з державним бюджетом на суму 60382,298 тис. грн. На сьогодні ОТГ займають 100,0 відс. площі області з населенням 1253,791 тис осіб (100 відс. населення).

Найвищий рівень фінансової спроможності за I півріччя 2020 року з-поміж 7 ОТГ, які мали прямі бюджетні відносини з державним бюджетом, мають Тячівська та Іршавська громади. Про це свідчить оцінка фінансових показників бюджетів 872 об'єднаних територіальних громад України: рейтинг за I півріччя 2020 року (джерело: <https://decentralization.gov.ua/news/12748>).

Оцінка фінансової спроможності формується за 7 показниками:

- доходи загального фонду на 1-го мешканця (співвідношення обсягу надходжень доходів загального фонду без трансфертів до кількості мешканців відповідної ОТГ);

- видатки загального фонду на 1-го мешканця (співвідношення обсягу видатків загального фонду до кількості мешканців відповідної ОТГ);

- видатки на утримання апарату управління у розрахунку на 1-го мешканця (співвідношення обсягу видатків на утримання апарату управління, проведених за рахунок коштів загального фонду, до кількості мешканців відповідної ОТГ);

- рівень дотаційності бюджетів (співвідношення обсягу базової чи реверсної дотації до загальної суми доходів загального фонду бюджету ОТГ з урахуванням базової чи реверсної дотації без урахування субвенцій з державного бюджету);

- співвідношення видатків на утримання апарату управління із сумою доходів загального фонду (співвідношення видатків на утримання апарату

управління органів місцевого самоврядування із сумою доходів загального фонду без урахування трансфертів з державного бюджету, у відсотках);

- питома вага заробітної плати у видатках загального фонду бюджету ОТГ (відсоткова частка проведених із загального фонду бюджету видатків на заробітну плату з нарахуваннями до обсягу видатків загального фонду бюджету без урахування трансфертів, перерахованих з бюджету ОТГ до інших бюджетів);

- питома вага капітальних видатків у загальному обсязі видатків (частка капітальних видатків у сумарному обсязі видатків загального та спеціального фонду відповідного бюджету ОТГ).

Результати моніторингу чітко демонструють, що громади з більшою чисельністю населення мають більший фінансовий потенціал, ніж ті, в яких чисельність є меншою 10 тисяч осіб.

Найвищі доходи на одного мешканця за 9 місяців 2020 року мав бюджет Мукачівської ОТГ (місто обласного значення) – 3 489,0 гривень.

Найнижчі доходи на одного мешканця припали у бюджеті Вільховецької ОТГ – 647,8 грн.

Найвищий рівень дотаційності у Вільховецької ОТГ – 52,3 відс.

Бездотаційною виявилися Іршавська, Перечинська та Тячівська ОТГ.

Серед 7 ОТГ області три громади отримують з державного бюджету базову дотацію, одній перераховують реверсну дотацію.

Закарпатська область впродовж 2016 – 2019 років отримала 60382,298 тис. грн. інфраструктурної субвенції. За ці кошти в ОТГ реалізовано 74 проекти.

Лідером серед громад Закарпаття щодо отримання інфраструктурної субвенції для ОТГ є Тячівська громада – 18,365 млн. грн.

У 2019 році шість ОТГ Закарпатської області отримали на розвиток інфраструктури 14,799 млн. грн. інфраструктурної субвенції, за кошти якої реалізовано 20 проектів, однак у 2020 році у зв'язку із пандемією COVID-19 кошти, передбачені для розвитку громад, були перенаправлені на заходи із подолання пандемії.

Об'єднані територіальні громади і надалі зустрічаються із проблемами необхідності розбудови соціальної інфраструктури у сільській місцевості, обмеженості фінансового ресурсу, браком кваліфікованих кадрів, відсутністю досвіду стратегічного планування, необхідністю налагодження взаємодії з іншими органами влади та побудови публічної та ефективної моделі роботи із громадськістю.

3.3. Розвиток гірських територій

Населення Закарпатської області складає 1255944 осіб. З них: 603475 чоловіків (48,0 відс.) і 652469 жінок (52,0 відс.). У містах проживає 460392 осіб (36,7 відс.), у селах – 795552 осіб (63,3 відс.). Із працездатного населення, а це 706594 особи, чоловіки становлять 372255 осіб (52,7 відс.), а жінки – 334339 осіб (47,3 осіб). Тобто, в області переважає сільське

населення, кількість жінок переважає над кількістю чоловіків, так як і у всій державі, а серед працездатного населення більше чоловіків, тоді як в Україні чоловіків працездатного віку значно менше, ніж жінок.

Переважає більшість жителів області (63,3 відс.) проживає в сільській місцевості. Чисельність населення одного села на Закарпатті в середньому становить 1,4 тис. осіб (середній показник в Україні – 0,7 тис.). Найбільшим за чисельністю населення не тільки в області, а і в Україні є Тячівський район, на території якого проживає 13,7 відс. мешканців краю. Найменший – Воловецький район, чисельність якого становить 2,1 відс. загальнообласної.

П'ята частина населення проживає в 214 населених пунктах області, які мають статус гірських.

В Закарпатській області щорічно виникає гостра проблема із забезпеченістю видатками закладів охорони здоров'я у районах з малою чисельністю, які також є гірськими. Зокрема, це Великоберезнянський, Воловецький, Міжгірський, Перечинський, Тячівський та Рахівський. Місцеві бюджети вказаних районів дотаційні у середньому на 77-87 відсотків.

Для гірських територій Закарпатської області, як і всієї території Українських Карпат, характерними є складні структурні проблеми, зокрема у сфері економічного розвитку, ринку праці, соціального становища населення, охорони природного довкілля та природокористування.

Показники економічного розвитку гірських територій кількаразово поступаються середнім по області та Україні. Це зумовлено ускладненими умовами господарювання в гірських місцевостях і звуженою секторально-галузевою структурою економіки, низьким розвитком транспортної та інженерної інфраструктури, відсутністю дієвих інструментів державної підтримки розвитку господарства у гірських регіонах.

Стан економічного розвитку гірських територій зумовив проблеми зайнятості місцевого населення, серед котрих особливо гострими є безробіття та гіпертрофована зовнішня трудова міграція.

Спільні проблеми гірських територій – це недостатній розвиток бізнесу та низька інвестиційна привабливість, неналежна транспортна та дорожня інфраструктура та екологічні проблеми. Розв'язання проблем можливе через забезпечення фінансовою складовою Державної програми розвитку регіону Українських Карпат на 2020 – 2022 роки.